

Zvonko
Maković

Zagreb

Marijan Susovski: *Složenost zbivanja*

Urednice
Janka Vukmir i Jadranka Vinterhalter

406 str.

Institut za suvremenu umjetnost,
Zagreb, 2025.

ISBN 978-953-8027-18-5

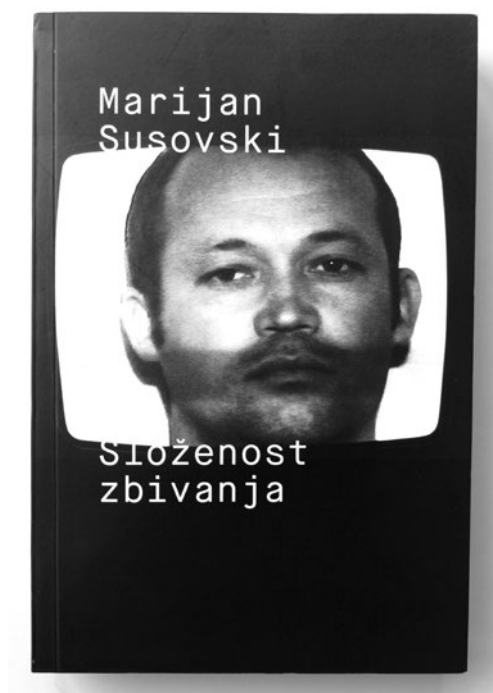

foto: DPUH

Knjiga izabranih tekstova Marijana Susovskog (1943. – 2003.) *Složenost zbivanja* veoma je važna za našu suvremenu umjetničku baštinu. Važna je stoga što je njezin autor ne samo pratio, nego i promovirao i afirmirao pojave koje su se začinjale, a njegovim su pažljivo odmjerenim komentari- ma i interpretacijama pomogle dobiti i relevantan status. Treba reći kako je to knjiga izabranih, a ne sabranih tekstova Marijana Susovskog, što znači da su autorice izbora stvarale svoj narativ, osobito načinom kojim su tekstovi složeni u cjelinu knji- ge. Iznimno bogata i svestrana stručna biografija

autora na dobar je način predstavljena tekstovi- ma i njihovim rasporedom. Susovski je rođen u Zagrebu 1943. gdje se i školovao, pa je tako nakon završene gimnazije 1962. na Filozofskom fakultetu upisao studij povijesti umjetnosti i engleskog je- zika. Isticao se marljivošću i znatiželjom za nova područja u umjetnosti, a nakon što je diplomirao, upisao je poslijediplomski studij na kojem mu je mentorica bila Vera Horvat Pintarić koja mu je i izabrala temu magistarskog rada, *Televizijski vi- zualni dizajn*. To je bilo početkom 1970-ih godina, u vrijeme kada vijek televizije u našoj sredini nije

bio dug niti dvadeset godina. Bilo je zaista hrabro i smjelo, kako od mentorice, tako i od postdiplomanda, da se ova tema tada obradi zbog pomanjkanja adekvatnih znanstvenih alata, ali i same građe koja se uzimala na razmatranje. Susovski je stoga skupljao građu i uspješno je sortirao kako bi iz nje analitičkim postupkom dolazio do interpretacije i evaluacije. Taj je posao uspješno završio obranom magisterija 1983., u vrijeme kada je već desetak godina gradio svoju primarnu muzejsku karijeru kao kustos u Galerijama grada Zagreba, odnosno Galeriji suvremene umjetnosti iz koje će se uskoro razviti Muzej suvremene umjetnosti. Paralelno s radom na magisteriju i kao kustos priređujući izložbe, Susovski je kontinuirano objavljivao kritičke tekstove u stručnim časopisima, ali i pisao ozbiljne studije u katalogima velikih problemskih izložaba što ih je organizirao. Bile su to teme mahom s područja suvremene umjetnosti. No, vratimo se knjizi izabranih tekstova Marijana Susovskog. Autorice izbora Janka Vukmir i Jadranka Vinterhalter podijelile su knjigu radi bolje preglednosti u više poglavlja, a tekstovi se ne pojavljuju sasvim kronološkim redom. U prvom su poglavlju, istina, stavljeni tekstovi što ih je Susovski objavljivao na samom početku svojeg kritičarskog djelovanja, pri kraju i neposredno nakon završetka studija. Zanimljivo je da se u tim tekstovima autor bavi u ono doba marginalnim područjima, kao što je dizajn ambalaže, plakata i reklamni prilozi na televiziji. U drugom poglavlju naslovljenom *Nove prakse i tendencije* nalaze se tekstovi sinteznog karaktera, točnije, pregledi aktualnih pojava iz šezdesetih i osobito sedamdesetih godina. Tu treba spomenuti nekoliko tekstova, kao što su *Nova umjetnička praksa u Jugoslaviji 1966 – 1978.*, *Sedamdesete godine i Grupa šestorice autora te Objekti, intervencije, ambijenti*. U sva tri teksta razmatraju se aktualni događaji u umjetnosti toga vremena, promovira jedna drugačija umjetnost od one konvencionalne zasnovane na proizvodnji umjetničkih djela kao predmeta, a zalaže za praksu, za jednu novu fluidnu umjetnost koja će ostati zapamćena kao post-objektna umjetnost, odnosno, kako ju je to jedan lucidan teoretičar nešto kasnije nazvao „umjetnost u plinovitom stanju“.

O čemu je riječ? Riječ je o pojavi koja ima korijene u praksama povijesnih avangardi s početka stoljeća, a mnogo bliže relacije s neo-avangardama koje se javljaju nakon Drugog svjetskog rata, od

New Yorka do Pariza, Milana, Rima, Düsseldorfa, pa i Zagreba... Dolazi do otkrića i primjene novih medija te novih alata koji pomažu razumijevanju tih medija. Osobito se to moglo prepoznati u kontekstu sadržaja ove knjige kada je 1976. Susovski, kao kustos Galerije suvremene umjetnosti, izabran da koncipira programe i sudjeluje u organizaciji nekoliko godina ranije započetih Motovunskih susreta, međunarodne manifestacije na kojoj su sudjelovali umjetnici iz Jugoslavije i Italije pozvani u Motovun da tijekom ljetnih dana osmisle različite umjetničke događaje. Motovunske susrete inicirali su Etnografski muzej iz Pazina i Galleria del Cavallino iz Venecije, a te godine, kada je uključen Marijan Susovski, izabrana je tema *Identitet*. On je izabrao Sanju Iveković, Dalibora Martinisa i Gorana Trbuljaka koji su se okušali u potpuno novom području, video umjetnosti. Venecijanska je galerija ponudila dobru tehničku opremu i troje su naših umjetnika, uz rad s kustosom, napravili video radove. Treba, međutim, reći kako je nekoliko godina ranije, u kustoskoj koncepciji Vere Horvat Pintarić, nekoliko naših umjetnika već ostvarilo prve video radove u okviru jedne druge međunarodne manifestacije u Grazu, Štajerska jesen. No, sa Susovskim je počeo sustavni rad na tom području i tijekom narednih godina nekoliko je umjetnika svoj izraz našlo i ustrajalo u njemu upravo na tom području. Konačno, nekoliko teoretskih tekstova što ih je Susovski pisao i kao kustos sudjelovao na izložbama videa bili su pionirski u tome području, a važni i stoga što su proširivali područja suvremene umjetnosti koje će se zvati novom umjetničkom praksom. Kasnijih godina Susovski je nastavio raditi na Motovunskim susretima koncipirajući uvijek teme koje su odgovarale tada najrecentnijim pojavama, što će se osobito prepoznati početkom 1980-ih kada bira umjetnice i umjetnike koji su se netom afirmirali na području tzv. „nove slike“, važnom segmentu tada vladajuće postmoderne.

Kada je riječ o širenju područja, bolje reći medija u suvremenoj umjetnosti, važan je rad Marijana Susovskog s nekolicinom umjetnica i umjetnika koji su se osobito afirmirali u „body artu“, tako sa Sanjom Iveković, Vlastom Delimar, Grupom šestorice i drugima, a važni su i njegovi tekstovi što ih je kao kustos pisao za kataloge izložbi i druge prigode. Valja pri tom istaknuti tekstove, kao što su *Impact Art Video Art 74*, *Video u Jugoslaviji*, *Video – 15 godina umjetničkog korištenja*, *Uloga*

elektroničkih medija i računala u televizijskom dizajnu. Gledajući na sve njih s današnje vremenske distance, nije pretjerano reći kako su spomenuti tekstovi bili pionirski za afirmaciju onih pojava koje će ubrzo postati dijelom *mainstreama*. Treba reći i to kako su oni bili važni i stoga što su pomogli da se praksa koja se tu primjenjivala pravovremeno prihvati u sustav suvremene umjetnosti. Ipak, ti pionirski teoretski i kritički radovi s namjerom afirmiranja recentnih pojava samo su segment na području širih aktivnosti Marijana Susovskog. Njegov je primarni angažman ipak bio onaj muzejski gdje je prošao sve statuse od mladog kustosa do muzejskog savjetnika i, konačno, ravnatelja Muzeja suvremene umjetnosti te voditelja zbirke Muzeja. Susovski je organizirao niz antologijskih izložbi koje su do danas ostale zapamćene kao iznimno važne, jer su na relevantan način valorizirale neke ranije događaje iz naše umjetnosti i naznačile moguće koordinate u širem europskom kontekstu. Tu, prije svega, mislim na izložbene projekte u kojima se na kvalitetan način interpretirala naša umjetnička baština, od one EXAT-a 51 do izložbe *Konstruktivizam i kinetička umjetnost iz zbirke Galerije suvremene umjetnosti*, ali isto tako i vrlo zahtjevni projekti, kao što je izbor najrelevantnijih djela Ivana Meštrovića koja su 1980-ih obišla važna europska središta. Na području povezivanja i afirmiranja Galerije, a zatim Muzeja suvremene umjetnosti, važna su i dva velika projekta što ih je Susovski radio kada je 1989. i 1990. organizirao antologijske izložbe prvo Kazimira Maljevića i uskoro onu ukrajinske avangarde. Muzej je bio važna tema u djelovanju Marijana Susovskoga. Pisao je brojne tekstove, pa i polemičke, u kojima se zalagao za napredak muzejske struke. Bilo je to vrijeme kada su razgovori o gradnji ili prenamjeni gotovih građevina za potrebe Muzeja suvremene umjetnosti bili vrlo živi. U vrijeme dok još nije donesena konačna odluka o muzeju, Susovski je radio na obogaćivanju njegova fonda. Naime, upravo je njegova zasluga za adekvatno zbrinjavanje dviju velikih donacija, one udovice Josipa Seissela, Silvane Seissel, te zbirke arhitekta Vjenceslava Richtera i njegove supruge Nade Kareš-Richter. Djelo *Pafama* (1922.) Josipa Seissla jedno je od najvažnijih djela hrvatske umjetnosti s početka 20. stoljeća, štoviše, njime se markiraju počeci avanagrdnih zbivanja ranih dvadesetih. To je djelo odavno bilo u zbirci Muzeja, a tijekom umjetnikova života tu su ušla i druga njegova djela.

Međutim, Silvana Seissel predala je u vlasništvo cjelokupnu ostavštinu svojeg muža, s bogatom arhivskom građom, kao i svoje radove, jer je i sama bila istaknuta arhitektica na području parkovne arhitekture. Ističem to stoga što je ovu donaciju popratila velika izložba i opsežan katalog s vrlo profesionalno sistematiziranim i evaluiranim građom koja je umnogome rasvijetlila Seisselovu ulogu u segmentu naših povijesnih avangardi. Rad u muzeju Marijan Susovski proširio je i na druga strukovna područja, kako kod nas, tako i na međunarodnom planu. Bio je iznimno agilan u ICOM-u (Međunarodnom savjetu za muzeje pri UNESCO-u) i član Komiteta za odnose s javnošću u muzejima. Upravo je njegovim zalaganjem održan 1987. kongres Komiteta u Zagrebu i Ljubljani. Kada je o strukovnim aktivnostima riječ, treba istaknuti i to da je bio i prvi predsjednik Hrvatske sekcije AICA-e, Međunarodnog udruženja likovnih kritičara. Djelovanjem u obje ove strukovne udruge iznimno je bila važna njegova aktivnost u onim povijesnim vremenima osamostaljenja Hrvatske i informiranjem u globalnom smislu o ugrožavanju naše kulturne baštine tijekom ratnih razaranja. Kao neka konačna ocjena ove knjige, moglo bi se reći da je ona veoma važna za bolje upoznavanje naše suvremene umjetnosti i umjetničke scene uopće. Svestranost Marijana Susovskog u više područja struke kojoj se predavao od rane mladosti do, nažalost, preranoga odlaska, upravo je sada došla do izražaja. Dakako, važnu ulogu u tome imaju i urednice Janka Vukmir i Jadranka Vinterhalter, koje su izabranim tekstovima na primjeren način dale stručni portret ovog vrijednog muzealca, povjesničara umjetnosti i kritičara. Prošlo je više od 20 godina kako Susovskog više nema među nama i baš je ovom knjigom potvrđena njegova važnost za afirmaciju mnogih pojava koje je pratio i interpretirao, a vremenom su postale integralnim dijelom naše kulturne baštine.